

1

Bertha Muller School, Utrecht

Effectief werken en samenhang in het team

Samenvatting

Taal is op de cluster 2-school Bertha Muller uiterst belangrijk. Kinderen met ernstige auditieve beperkingen, ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden en kinderen met een stoornis in het autistisch spectrum hebben veel tijd nodig om te leren communiceren. De ernstig slechthorende en dove leerlingen krijgen naast Nederlandse taal, Nederlandse Gebarentaal aangeboden.

Met het project Lezen is Top is een belangrijke slag gemaakt: leerlingen zijn gemotiveerder om te lezen en gaan sneller vooruit. Het inroosteren

van meer leestijd is hierbij cruciaal. Dankzij het project wordt de leertijd effectiever benut. Zo worden leerlingen niet meer uit de groep gehaald voor logopedie maar is 'groepslogopedie' ingevoerd. Omdat er veel verschillende disciplines betrokken zijn bij het onderwijs op de Bertha Muller School, is goed overleg en samenhang onontbeerlijk. Om voldoende tijd te hebben voor scholing, zijn de vakanties ingekort. De school maakt duidelijke keuzes: taal is nu het speerpunt, techniek niet. ■

Lezend de
school verlaten

Fia Wijers, intern begeleider, senior leraar, lees- en dyslexiespecialist

Leerlingen binnen het cluster 2-onderwijs hebben problemen bij het verwerven van de moedertaal. Hardnekkige lees-problemen of dyslexie zijn vaak onderdeel van deze problematiek. Spraak-taalmoeilijkheden beïnvloeden onder andere het cognitieve denken. Het begrijpen van taal is hier een onderdeel van. Hier op school hebben de leerlingen veel hulp en een gericht aanbod nodig wat betreft taal en lezen. Zelf heb ik vorig jaar mijn *master Lezen en dyslexiespecialist* gehaald.

Omslag

We werken de laatste jaren veel doelgerichter en focussen meer op leeropbrengsten. De leerlingen hebben best veel mogelijkheden en moeten op hun kwaliteiten worden aangesproken. Een aantal jaren geleden keken we naar de handicap en moest een kind zich op school vooral lekker voelen, nu kijken we naar wat het kind wel kan. Als leerkracht en logopedist kijk je vooral hoe je het leren bij de kinderen kunt bevorderen. De onderwijsbehoefte van de leerling staat daarbij centraal. Wat heeft een leerling nodig om een doel te kunnen bereiken. We plannen, kijken vooruit en leggen verantwoording af over de resultaten.

Zorggedrag

Binnen de Bertha Muller School zijn we ons als school gaan dragen. We zijn ervoor om de kinderen iets te leren. Dit brengt met zich mee dat we ons bewust moeten zijn van alle 'zorg' die we besteden aan de leerlingen. Zorg moet alleen geboden worden als het tot zelfstandigheid leidt. Zorg houdt dus in dat er een doel aan gekoppeld wordt.

Je wilt als ouder ook dat er meer uit je kind gehaald wordt. Dan moet je niet alles voor de leerlingen regelen en overnemen. Ook kinderen zijn verantwoordelijk voor hun eigen gedrag. Dat is een proces van jaren, het is heel erg moeilijk voor zowel leraren als leerlingen om dit gedrag af te leren. In de derde klas staan leerlingen met twee armen wide voor je vragend of je hun jas aan kan doen! Als je vertrouwen hebt in de zelfredzaamheid van leerlingen, dan werkt dat positief. Je ziet dat de leerlingen van verantwoordelijkheid groeien.

Leesplezier!

Dit is het tweede jaar van het project voor voortgezet lezen Lezen is Top. Vorig jaar zijn we begonnen met alle kinderen die het aanvankelijk

leesproces al hadden doorlopen. In de praktijk kwam het erop neer dat er vanaf groep 4 mee werd gedaan aan het nieuwe leesonderwijs. Het project zet vooral in op de verhoging van motivatie om te lezen. De kinderen waren het lezen totaal zat. Steeds maar weer woordrijen oefenen en geen vooruitgang boeken op de leestoetsen ondanks het harde werken. Veel leesmethoden oefenen met onder andere losse woorden aan het verhogen van het technisch leesniveau. Kinderen met een communicatieve handicap hebben heel veel aan de context van een verhaal. Veel leeskilometers maken. Als je een verhaal leest, zijn de woorden veel makkelijker te begrijpen en te lezen. Nu is de regel dat leerlingen een boek mogen wegleggen als ze het niet leuk vinden. Als dit te vaak voorkomt is het de taak van de leerkracht om te achterhalen wat de oorzaak is. Goede begeleiding en observatie van de leerkracht is essentieel.

Veranderingen

Lezen is Top gaat uit van een opbouw in drie lagen. De eerste laag is het basisprogramma voor alle kinderen. Laag 2 wordt ingezet voor de kinderen die bij het eerstvolgende toetsmoment niet een instructieniveau vooruit zijn gegaan. Aan de zeer zwakke leerlingen wordt ook nog drie keer in de week extra individuele begeleiding gegeven. Het vergroten van de leestijd is belangrijk; kinderen bij wie het leesproces moeilijker op gang komt moeten leeskilometers maken.

We zijn ons als school gaan gedragen.

We hebben van half 10 tot kwart over 10 een groene zone in ons rooster. Dan wordt er door de hele school gelezen en wordt het personeel, als het kan van conciërge tot directeur, ingezet als ondersteuner binnen de groep. Het is van belang dat er iemand zit die de leerlingen kan verbeteren als dit nodig is. Een ander verschil met vroeger is dat we nu op tempo alle lesstof aanbieden in groep 3. We stopten vroeger met het geven van nieuwe instructie, totdat alle leerlingen de aangeboden stof beheersten. Nu gaan we door!

Resultaten

De resultaten zijn heel erg goed. Meer dan tachtig procent van de leerlingen was vorig jaar bij het eerste toetsmoment een instructieniveau of meer vooruit gegaan. En die vooruitgang bleek bij elk volgend toetsmoment opnieuw. Alle kinderen moeten lezend de school verlaten! Vorig jaar zei een autistisch kind tegen mij: 'Ik wist helemaal niet wat lezen was'. De grootste verrassing is toch dat alle kinderen zo vooruit gaan. In het leesproject word je gestimuleerd te vertrouwen op je eigen ervaringen binnen de klas als de toetsresultaten tegenvallen. Zie je vooruitgang in de klas, dan is dat belangrijker dan de toets. Het is voor sommige kinderen een probleem om binnen de gestelde tijd te lezen als er een toets wordt afgenomen, terwijl ze het technisch goed aankunnen. Leesplezier is het belangrijkste. Kinderen komen nu met boeken onder de arm de school binnen. Eentje had laatst zelfs een kookboek bij zich en liet zien dat zijn zusje in het boek stond: *Quiche Loraine*. Nu zitten onze leerlingen steeds vaker met lezen op het niveau van de basisschool. Daar schrikken de leraren van: kloppen de resultaten wel?

Teamwerk

We dragen de zorg voor de leerlingen met z'n allen! De verantwoordelijkheid ligt bij de leerkracht. Als er zich problemen voordoen bij het leesonderwijs wordt er een hulpvraag ingediend. Met elkaar kijken we wat er extra nodig is. Stillezen kan bijvoorbeeld erg moeilijk zijn voor autistische leerlingen.

Intern begeleider

Ik kom als intern begeleider in de klassen en observeer het lezen samen met de begeleider van de Hogeschool Utrecht. Dit doen we met een observatieformulier. Tijdens een bijeenkomst van de CvB (Commissie van Begeleiding, red.) kijken we samen naar de data. Daar zie je bijvoorbeeld dat zestig procent van de kinderen een niveau vooruit is gegaan. Dat is te weinig. Tijdens de bespreking proberen we te achterhalen wat daarvan de oorzaak is en stellen we SMART¹ doelen voor de komende periode. De leerling kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor te weinig vooruitgang, de leerkracht wel.

¹ SMART betekent: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

Ouderbetrokkenheid

Als kinderen hier op school komen, zijn ouders heel blij. Er is werkelijk wat aan de hand met hun kind en er is een plek gevonden waar alles geregeld wordt. Dus hangen sommige ouders even achteruit. We zien de ouders als partner. Zij zijn mede deskundig. Een goede samenwerking tussen de ouders en school is belangrijk. De ouderbetrokkenheid staat nog wel in de kinderschoenen. We zijn de weg ingeslagen van handelingsgericht werken, waardoor we systematisch nadenken over wat de ouders kunnen bieden en vooral wat wij kunnen bieden. In de handelingsplannen zou iets over de ouders moeten worden opgenomen. Als ouders daadwerkelijk partner zijn, dan moeten we hen ook uitnodigen bij de leerlingenbespreking over hun kind.

Komend jaar

Het leesproject gaat door! Auris, het bestuur van onze school, stuurt aan op verbetering en het verhogen van leeropbrengsten. We zijn dit jaar in de onderbouw gestart met doelgericht te werken aan beginnende geletterdheid. Als leerlingen meer tijd en aandacht nodig hebben dan in het basisprogramma is voorzien, dan is dat in veel klassen een probleem. Wat kan uit het rooster? Het managementteam zou moeten beslissen om ook 's middags te lezen, en een groene zone in te stellen. Dan is het schoolbeleid geworden. De directeur is betrokken bij het lezen en vindt het belangrijk." ■

The whiteboard contains a handwritten list of activities for a reading project, organized by duration. At the top, a drawing of an open book is labeled 'List'.

- 5 min.** We boek pakken. → boek bijna uit? 1. 2. solo en microfoon pakken
- 10 min.** boeken babbel → op zijn plaats
- 20 min.** lezen regels:
 1. boek in het midden
 2. wijs met je kaartje
 3. of duidelijk!
 4. lees om de beurt 2 regels
 5. let op foutjes.
- 5 min.** napraten
- 5 min.** schrijf in je logboek - titel - schrijver boek uit → hoofdp.

At the bottom, a section titled 'groepjes' (groups) lists the names of the students in three groups:

- Wouter, Sem
- Jara, Leyla
- Melissa, Petrus

'Het vergroten van de leestijd is belangrijk.'

Tijd effectief gebruiken

***Annelies Elemans, teamleider
tweetalig onderwijs (links)***

***en Pascale Verhaegh,
teamleider bovenbouw en esm***

“W

e hebben heel veel veranderd om zoveel mogelijk leertijd te krijgen. Alle klassen hebben hetzelfde rooster met een urentabel voor alle vakken. Deze urentabel is opgesteld door het bestuur, de Koninklijke Auris Groep. Wij zijn een echte taalschool. Daarom zijn er meer uren voor taal en lezen gereserveerd dan op een reguliere basisschool. Daarnaast wordt in de 2TO (tweetalige groepen) ook gebarentaal gegeven.

»

Effectieve leertijd

We analyseren de leerresultaten van de leerlingen en proberen de structuur zo in te richten dat er nog efficiënter gewerkt wordt. Bij de pauze gaat de bel vijf minuten voor het eind, zodat we op tijd met de les kunnen beginnen. Als we afspreken dat we drie kwartier lezen, dan doen we dat ook! Verder monitoren leerkrachten ieder jaar gedurende twee weken hun lestijd. Ze houden bij hoeveel tijd er weglekt bij de taal- en leeslessen. Ook observeren we de

Als we afspreken dat we drie kwartier lezen, dan doen we dat ook.

lessen met behulp van de methode-Veenman². Iemand gaat in de klas zitten en krijgt elke minuut een piep. Op het moment van de piep wordt geteld hoeveel kinderen betrokken zijn of juist wat anders aan het doen zijn. Per bouw analyseren we onze gemiddelde effectieve leertijd. We spreken af wat we doen om de effectieve leertijd te verhogen.

Pleinformulieren

Uit die analyses komen voorstellen. We zagen bijvoorbeeld dat leerkrachten na de pauze veel tijd verloren. In een pauze krijgen leerlingen veel prikkels en uitgestelde aandacht kan bij deze kinderen niet. De relatie tussen leerlingen en leerkracht is enorm sterk en leerlingen moeten hun ervaringen kwijt anders lopen ze vast. We hebben onder andere pleinformulieren gemaakt waar leerlingen zelf hun ervaringen van de pauze op kunnen schrijven, zodat er toch aandacht voor is.

Ín de groep!

De kinderen komen erg vroeg naar school, dus we hebben om kwart over tien al een eerste eetmoment. Deze tijd proberen we effectief te gebruiken, door tegelijkertijd uit te leggen wat de sportdag inhoudt of om voor te lezen. De logopedie vindt steeds meer plaats in de groep. De kinderen leren nu communiceren in een groepje. Leerlingen moet je zo weinig mogelijk

uit hun groep halen. Als er een probleem is met een leerling, dan zorgen we dat er een achterwacht beschikbaar is. De achterwacht neemt de klas over zodat het lesprogramma gewoon doorgaat en de leerkracht het probleem met de leerling kan oplossen.

Niet storen

In het speciaal onderwijs worden groepen vaak gestoord omdat kinderen uit de groep worden gehaald voor therapie. Groepslogopedie heeft hierin al een forse verandering gebracht. Daarnaast heeft iedere groep nu een 'niet storen'-bordje,

dat intensief gebruikt wordt. En tijdens de drie kwartier lezen mag echt niet worden gestoord! Ook themamomenten, zoals een lentekriebelweek of sportdag, beginnen pas na het lezen! Telefoontjes komen in eerste instantie binnen bij de receptie. Tijdens de lessen mag de leerkracht niet gestoord worden door externe telefoontjes.

Omslag

Veel is nieuw. Moest de school vroeger vooral een sociaal gebeuren zijn, nu werken we daarnaast ook heel hard aan leeropbrengsten. We stellen doelen, monitoren wat we doen en passen aan waar nodig. Wij zien dit als voorwaarde voor opbrengstgericht werken. Het laatste jaar hebben we veel nieuwe analyses gemaakt. Wat haalt de groep voor niveau? Wat zegt dat over leerkrachtgedrag? Welke leerlijnen moeten nog ontwikkeld? Hoe zetten we de intensieve zorg voor sommige leerlingen zo doelgericht mogelijk op? Deze cultuuromslag is blijvend." ■

'We stellen doelen, monitoren wat we doen en passen aan waar nodig.'

² Simon Veenman is mede-auteur van Coöperatief leren binnen passend onderwijs. Amersfoort: CPS, 2008

Paul de Haan, directeur

“O

Samenhang in het team

mdat we een school zijn met veel medewerkers, veel parttimers en veel disciplines moeten we vooral veel samenhang nastreven. De specialist kan in zijn bootje wegvaren, maar het gaat om de kinderen, de planning van het onderwijs en de toegevoegde waarde van alle medewerkers. Het team moet een team zijn. We hebben veel verschillende communicatiekanalen: nieuwsbrieven, mail, vergaderingen teambreed, in de bouw, en in de functiegroepen (logopedie, leerkrachten, vakleerkrachten et cetera). We hebben twee keer per week een kort werkoverleg voordat de lessen beginnen. Leraren brengen dan bijvoorbeeld leerlingen in voor praktische zaken en het management doet mededelingen. Noodzakelijk, omdat we dan allemaal weten wat bijvoorbeeld een nieuwe leerling nodig heeft tijdens een pauze. Pleinwacht doen we met z'n drieën, dat vraagt meer tijd in je agenda, maar het levert echt iets op voor het werk. De vakanties maken we korter. Iedereen moet 1659 uur werken. Dit jaar hebben we acht studiedagen. Dat kan je niet na schooltijd doen, dus hebben we geen dubbele meivakantie.

Professionalisering

Bij het samenstellen van de groepen doen de collega's nu hun eigen voorstellen, inclusief de indeling in het gebouw. Daardoor zitten alle disciplines veel meer bij elkaar. De sectie logopedie is een hele hechte functiegroep die een enorme

»

professionaliseringsdrang heeft. Op deze school werken ze in de groepen en zijn ze intensief bezig met taal. Door de logopedie in de groep in te zetten ontstaat een combinatie van expertise, waarbij de leerkracht de didacticus is en de logopedist de expert in mondelinge taal. De logopedisten doen veel verdiepingscursussen en congressen. Je hoeft hen niet te stimuleren. Bij jonge leerkrachten zie je dat ook: de een na de ander heeft een *master* gehaald, op deze school heeft nu al een kwart van de leerkrachten hun *master*! Teambreed volgen we dit schooljaar een scholingstraject mondelinge taal en een teamtraining Werken Aan Bevlogenheid bij de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Daarnaast vervolgen we het driejarig project Lezen is Top, voeren het werken met een OPP (ontwikkelingsperspectief, red.) in en vergroten de veiligheid op het plein.

Terugplaatsing

Kinderen die een indicatie voor cluster 2 krijgen hebben een heel flink probleem. De indicaties zijn fors opgetrokken. Dat betekent dat we tegenwoordig meer leerlingen krijgen met comorbiditeit (meervoudige problemen, red.). Het is ook heel duur onderwijs. Wij vragen ons voortdurend af wie we kunnen terugplaatsen op een reguliere school. Daar kunnen ze toch beter op de maatschappij worden voorbereid. We zijn gewoon een basisschool, maar we moeten keuzes maken. Onze plannen voor techniekonderwijs staan in de koelkast. Ondanks die meervoudige problematiek lukt terugplaatsing tot rond de twintig procent van de schoolverlaters.

Van 0 tot 10

We hebben vijf door de AWBZ gefinancierde peutergroepen in ons gebouw waarbij kinderen met beperkingen op taal of gehoor zo vroegtijdig mogelijk gestimuleerd worden in hun taalontwikkeling. Het taalspraakcentrum is optimaal gevoelig tot 9 à 10 jaar, daarna zijn verbeteringen nauwelijks meer mogelijk. Wij proberen zó vroegtijdig begeleiding te bieden, dat een aantal van deze peuters niet meer op onze school hoeven te komen. Eigenlijk zou de leeftijdsopbouw van deze school van 0 tot 10 moeten zijn. Met deze peutergroep ontstaat een sterke doorgaande leerlijn. De overgang is alleen een klapdeur,

daarachter heb je dezelfde logopedisten.

Opbrengstgericht werken!

Wij dachten zes jaar geleden dat we een school zouden worden voor OntwikkelingsGericht Onderwijs (OGO). Wij hebben deze keuze verlaten, omdat OGO voor onze doelgroep veel te stroperig is. OGO gaf ons wel de zone van naaste ontwikkeling, maar wij moeten heel snel doelen stellen en die vertalen in prestaties van leerlingen. Iedere les je doelstelling verwoorden is zo essentieel voor onze kinderen, evenals op een zakelijke manier terugkijken en conclusies trekken voor de volgende keer. Ontwikkelingsprofielen vallen hier dus goed. Binnen de school gaven de resultaten van het leesproject een extra impuls. Toen zagen collega's: ze kunnen lezen en ze hebben er ook nog plezier in! Lezen is je paspoort voor de maatschappij. Als je dat beseft, dan begrijp je dat ze ook op andere gebieden meer kunnen bereiken. Deze omslag vind ik de grootste verandering.

Alle disciplines zitten veel meer bij elkaar.

Cure and care

De aanpak van lezen en voortgezet lezen zit nu in de borgingsfase. Het werk van de externe projectbegeleiders wordt overgenomen door de teamleiders. Dat is de opdracht voor de komende jaren, die we met onze eigen collega's zonder externe hulp gaan vormgeven. Wat we met voortgezet lezen gedaan hebben, gaan we ook toepassen in de andere vakgebieden, te beginnen met spelling en rekenen. We gaan nog meer inzetten op jongere kinderen tot 9 à 10 jaar, omdat daar de meeste winst te behalen valt. Dat gaat met *cure and care*: *cure* tot 10 jaar, *care* erna. Deze keuze wordt wel ingegeven door de bezuinigingen. Samen met het regulier onderwijs gaan we arrangementen ontwikkelen waarbij onze expertise meer thuisnabij kunnen inzetten. We gaan hybride situaties met het reguliere onderwijs creëren en willen expertisespeerpunten in de regio. Daar is vraag naar." ■

Praktijkgericht

Stella Zwaan, leerkracht bovenbouw, specialist in de aansluiting op de belevingswereld van kinderen

Ik geef in de groep 6/7 les aan kinderen die cognitief heel laag scoren. Ik ben zoveel mogelijk praktijkgericht bezig. In plaats van dat ik ze het uitleg, gaan ze het gewoon doen. Bij taallessen zoek ik uitjes uit, bij de biologielessen gaan we naar schooltuintjes en tijdens het thema milieu zijn we zelf de straat opgegaan om te zien hoeveel kauwgom er lag. Dan valt het kwartje. Ik heb een voor- en natoets gedaan en zie dat de leerlingen veel meer bereiken door het zelf te doen en de belevingswereld erbij te halen. Als deze kinderen iets zelf ervaren, dan snappen ze het. De kinderen vragen nu ook of we ergens naartoe kunnen.

Succeservaringen

Er is een verschil tussen midden- en bovenbouw. De bovenbouw heeft al honderdduizend keer geoefend, ze moeten dan gewoon aan de slag. Ze worden de hele dag geconfronteerd met wat ze niet kunnen, daarom zijn succeservaringen heel belangrijk. Ik heb een leerling in de klas die heel veel zorg nodig heeft. Hij heeft een hoofdrol bij het naspelen van een circus. Dat is goed voor zo'n kind.

Enthousiasmeren

De eerste tien tot vijftien minuten van de leesles worden de leerlingen geënthousiasmeerd. Lezen en spelling wordt groepsoverstijgend gedaan, zodat leerlingen op hun eigen niveau les krijgen. Als leerkracht heb je veel invloed. Je gaat zelf twintig minuten lezen, je loopt rond en verbetert. Ze lezen altijd iets boven hun niveau. In de afronding vertellen ze over wat ze hebben gelezen en waarom ze enthousiast zijn. Daarmee maken ze elkaar ook enthousiast.

Tijd

Mijn uitdaging is om de praktijkgerichte aanpak schoolbreed in te voeren, zodanig dat de leerkrachten het automatisch gaan doen. Er is hier wel frustratie over de bezuinigingen en het maar blijven korten op budgetten die nodig zijn. Leraren moeten ook steeds meer verslagen schrijven. Men heeft daardoor simpelweg geen tijd meer." ■

Ik zie dat de leerlingen veel meer bereiken door het zelf te doen.

De groep BC heeft een hoger niveau en probeert aansluiting te vinden bij het niveau van een reguliere school.

Leerlingen van groep 7 8 BC, bij meester Frank Werring

Als ik vrij heb ga ik wel eens naar mijn oude school. Op mijn oude school zijn er meer kinderen in de klas. Er is ook minder aandacht voor me. Er wordt meer gepest, ik wil eigenlijk nooit meer gepest worden. Ik ben autistisch en niet goed in rekenen. Ik ben heel goed met spelling."

"Ik ben slechthorend, autistisch en heb DCD (developmental coordination disorder, red.). Op de basisschool was het tempo te snel voor mij. Als er opeens iets verandert, dan raken we in de war. We doen hier (met gymnastiek, red.) geen winnen of verliezen. Als je wint, word je gelukkig en wil je dat je moeder vertellen, maar met verlies wil je het niemand vertellen. Er zijn veiligheidsstippen, waar je niet mag worden getikt."

"Ik zat wel eens op een *timeout*-plaats. Als ik dan boos werd ging ik daarheen. Andere kinderen mogen dan niet reageren. Jan (gymleraar, red.) heeft ook een microfoon en houdt heel veel rekening met verschillen."

"Op de basisschool waren we met vier groepen op het plein, ik stond dan altijd op een eigen plekje. Hier hebben we hesjes over onze jas heen. We hebben veel meer ruimte om te spelen. We kunnen ook niet naar huis, dat is veel te ver weg." ■

Marijke van Riel, **coördinator** **logopedie**

“Aan het eind van het schooljaar wordt een logopedist voor het komende schooljaar aan een groep gekoppeld. We kijken naar de hulpvraag van de leerlingen. Aan de hand daarvan krijgen ze logopedie. In onze verslaglegging geven we nu veel concreter aan welke ondersteuningsbehoefte een leerling heeft. De doorgaande lijn is ingebed in de cyclische leerlingenzorg, wordt veel eerder ingezet en loopt meer door. Het gat van zes weken vakantie is daardoor minder problematisch.

Communicatieve redzaamheid

Als logopedist hoor je bij een bouwgroep. We hebben per jaar acht bouwvergaderingen, acht teamvergaderingen en acht functievergaderingen. Mijn taak is om samen met de leerkracht de communicatievraag rondom de groep in te vullen. Kinderen die niet verstaanbaar zijn, hebben een

ernstig communicatieprobleem. In een groep met veel articulatieproblemen richten wij de logopedie volledig op communicatieve redzaamheid. Als je een spelletje niet begrijpt qua taal, dan snap je ook de regels niet. Kinderen met een taalstoornis lopen daar vreselijk in vast. Bij de onderbouw hebben we drie keer per week klankgroepjes, waarbij de klank centraal staat.

Samenwerken

We komen meer in de groep dan vroeger en werken met groepjes, omdat leerlingen zo ook van elkaar leren. We maken met de leerkracht de groepsplannen. Spreekbeurten bereid ik intensief voor met leerlingen, de leerkracht doet de laatste slag. Bij de debatlessen verdelen we de groep in tweeën, voor en tegen. De samenwerking met de leerkracht is zo heel natuurlijk. We werken met orthopedagogen, motorische begeleiders, Cesartherapeuten, dramadocenten en autismebegeleiders. Je hebt zoveel specialisaties nodig om die leerling tot leren te krijgen.

Kinderen die niet verstaanbaar zijn, hebben een ernstig communicatieprobleem.

Nieuw programma

Het cyclische proces van de leerlingenzorg, dus plan, uitvoering, evaluatie, staat echt op poten. Er is een centraal en gestandaardiseerd leerlingvolgsysteem, waarin per kind alle verslagen worden verzameld. Samen met de autismebegeleider schrijf ik een programma: Om de beurt. Dit programma is er op gericht om binnen een gesprek te snappen wat je rol als luisteraar of verteller is en hoe het gaat als de beurt wisselt. Dit programma kan straks binnen onze stichting Auris worden gebruikt. Ik wil altijd meer hulp geven aan het kind. Wat heeft prioriteit, wat moet ik laten liggen? In de bovenbouw blijven hulpvragen liggen, daar is geen tijd voor.” ■

Nederlands en Nederlandse Gebarentaal

“I *Hanneke van Nieuwenhuyzen, senior leerkracht tweetalig onderwijs*

n de tweetalige groepen krijgen de leerlingen les in het Nederlands en in Nederlandse Gebarentaal. De groepsleerkracht gebruikt Nederlands en dat ondersteunt zij met gebaren. Door de NGT-leerkracht en de NGT-assistente wordt gebarentaal gebruikt. Wij proberen zo veel mogelijk NGT-leraren en NGT-assistenten in te zetten die zelf doof zijn zodat onze kinderen een volwassen rolmodel hebben. Dat is van belang voor het ontwikkelen van een positieve identiteit. Op deze school wordt op dit moment tweetalig onderwijs van groep 1 tot en met groep 8 geboden. Op dit moment zijn er vier groepen, waarvan drie combinatiegroepen, voor dove en ernstig slechthorende leerlingen. Nederlands en Nederlandse Gebarentaal zijn zowel instructietaal als vaktaal. Op de Bertha Muller School wordt sinds 2005 tweetalig onderwijs geboden.

Dari

Je hebt kinderen die als eerste taal Gebarentaal of juist Nederlands hebben. We hebben hier een meisje dat als eerste ingang de Nederlandse Gebarentaal heeft. Zij had veel moeite met het beantwoorden van vragen. Als je haar een vraag stelde, gaf zij geen antwoord op de vraag maar begon ze een verhaal te vertellen. Samen met de logopedist en de gebarenleerkracht hebben we een plan gemaakt met als doel dat zij een vraag die met een vraagwoord begint kan beantwoorden. Nu oefent zij iedere week vraagzinnen met een ander vraagwoord. Omdat Gebarentaal de meest toegankelijke taal voor haar is wordt het vraagwoord eerst in NGT aangeboden en geoefend. Vervolgens wordt het vraagwoord tijdens de logopedie in het Nederlands geoefend. Thuis spreekt het meisje Dari, een Afghaanse taal. Haar moeder oefent met haar dezelfde vraagwoorden in het Dari. We merken dat het kwartje begint te vallen en dat ze nu toch ongeveer de helft van de vragen goed beantwoordt.

Hoge doelen!

We stellen hoge doelen. Vroeger waren we bang om de kinderen te overvragen: wat kunnen ze aan? We keken teveel naar de beperkingen en te weinig naar de mogelijkheden van de leerlingen. Door je doelen hoog te stellen ga je effectiever werken, je hebt meer focus, je kan sneller ingrijpen als je ziet dat een kind moeilijk dat doel kan halen. In plaats van het doel bij te stellen gaan we kijken hoe we ervoor kunnen zorgen dat het kind het streefdoel toch haalt. We onderzoeken waarom het kind het doel niet haalt en gaan vervolgens kijken welke interventie er nodig is. Er wordt een extra aanpassing op het individueel handelingsplan geschreven. Zo'n aanpassing is bijvoorbeeld preteaching, of verlengde instructie of herhaling, maar het kan ook meer visuele ondersteuning of verandering van instructietaal zijn. Met het leesproject hebben we gekozen om het niveau van de reguliere basisschool aan te houden,

dus twee AVI-niveaus per jaar. Als je uitgaat van één AVI-niveau per jaar, het sbo- doel, dan grijp je dus later in.

Zes tot acht weken

In een extra aanpassing wordt een doel gesteld voor over zes tot acht weken. De aanpassing

Door je doelen hoog te stellen ga je effectiever werken.

wordt na die periode geëvalueerd door de bij de aanpassing betrokken medewerkers. In het voorbeeld van het meisje dat moeite had met het juist beantwoorden van vragen, hebben we met z'n drieën, de leerkracht, de NGT-leerkracht en de logopedist, besproken of het gestelde doel behaald was en aan welke doelen we vervolgens gaan werken. Het individuele handelingsplan, maar ook tussentijdse extra aanpassingen worden met de ouders besproken." ■

'Ieder vak op het schoolplein heeft zijn eigen sfeer.'

Dwarsverbindingen stimuleren

Als lid van de werkgroep veiligheid en pedagogisch klimaat is Jan Luijks actief betrokken bij de veiligheid in school en op het plein. Jan probeert leerlingen te betrekken bij de te maken keuzes en geeft hen vertrouwen en verantwoordelijkheid.

Jan Luijks,

**docent bewegingsonderwijs,
preventiemedewerker.**

“Kinderen met een spraaktaalstoornis hebben vaak ook neurologische problemen, die op hun beurt weer zorgen voor bewegings- en coördinatieproblemen. Wat je ziet met je ogen kunnen ze moeilijk nadoen met bewegingen. Onze leerlingen hebben weinig bewegingservaring. Vaak komt dat door een ziekte. Ouders zijn erg beschermend. Ze worden ook eerder gepest en komen minder buiten. Ze zitten daarnaast nog eens twee uur per dag in taxi. Dan is er geen tijd meer om 's middags af te spreken.

Dwarsverbindingen

Zo hebben we een jongetje dat de duim omhoog niet kan nadoen. Ik doe met hem veel coördinatieoefeningetjes met het lichaam. Wisselsprongen,

zodat je de dwarsverbindingen in de hersenen stimuleert. Juist het stimuleren van die dwarsverbindingen heeft bij deze kinderen veel effect op het vermogen om te leren. Daarnaast is bewezen dat door drie kwartier per dag te bewegen leerlingen betere resultaten bereiken.

Differentiatie

Ik gebruik het leerlingvolgsysteem Belevés (een digitaal leerlingvolgsysteem voor het bewegingsonderwijs, red.). Daarin wordt het vakgebied gymnastiek verdeeld in twaalf onderdelen: klimmen, zwaaien, duikelen, enzovoort. Binnen een klas zijn er enorme verschillen. Deze kinderen lopen gemiddeld twee jaar achter op leeftijdsgenoten. Ik differentieer altijd omhoog en omlaag. Juist hierbij betrek ik de kinderen, want iedereen weet ook van elkaar wat er aan de hand is. We hebben het plein gereorganiseerd om aan die verschillen tegemoet te komen. Een rood vak is voor teamspelen, in het blauwe vak kan je alleen spelen, bijvoorbeeld in de zandbak of met nintendo, en in het gele vak doe je iets samen, zoals hinkelen of touwtje springen. Ieder vak heeft zijn eigen sfeer.

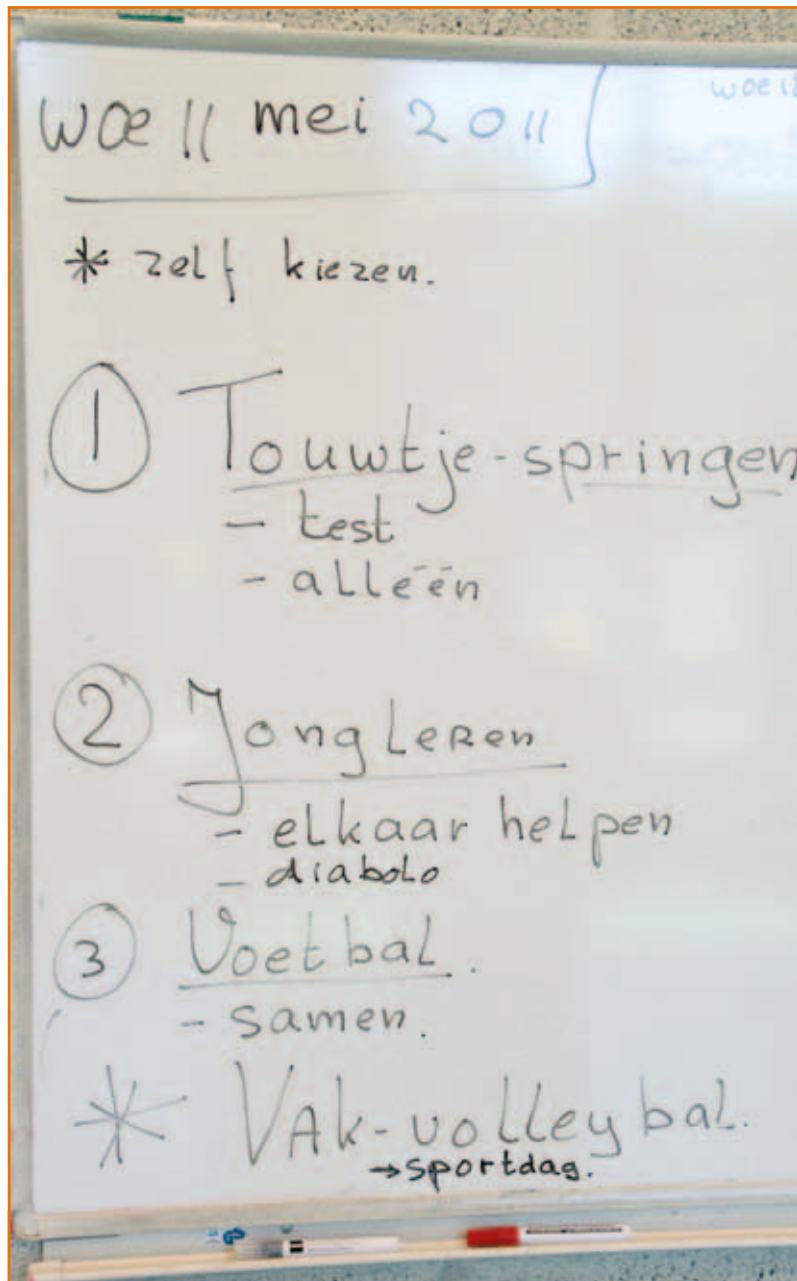
Ik heb een richtlijn van viermaal complimenteren en één keer aanspreken.

Veiligheidsstippen

Wat ik heel belangrijk vind, is hoe ze met elkaar omgaan. Ik heb een richtlijn van viermaal complimenteren en één keer aanspreken. Als ik iemand aanspreek, dan doe ik dat altijd één op één. De complimenten deel ik voor de klas uit. Het gaat over veiligheid, zelfvertrouwen en positieve ervaringen. Zo hebben we veiligheidsstippen waar leerlingen op mogen staan en waar ze dan niet aangeraakt mogen worden. Die regels weet iedereen en geven veiligheid aan autistische leerlingen.

Scheidsrechter

Ik train de leerlingen om op het schoolplein zelf scheidsrechter te zijn. Een meisje is heel onzeker van zichzelf, maar wil wel scheidsrechter worden. Dit oefenen we in de gymnastiekles, ze is nu hulpscheidsrechter en mag tellen bij Ajax-Twente. Ze is trots om een rol te krijgen. Een scheidsrechter mag fouten maken. De scheidsrechter mag ook een gele kaart geven, de leerkracht geeft zo nodig de rode kaart. Inmiddels heb ik zes kinderen die een diploma scheidsrechter hebben." ■

'Door drie kwartier per dag te bewegen bereiken leerlingen betere resultaten.'

“I **Gea Steenhuis,** **master SEN en lid werkgroep ict**

“Ik heb veel verschillende niveaus in mijn groep van twaalf leerlingen. We werken daarom met rekenen, spelling en lezen in de bovenbouw groepsoverstijgend. Wij vergelijken de gegevens van de Cito-toetsen die in januari en juni worden afgenomen met het eigen niveau waarop de leerlingen op dat moment werken. Eventueel passen we het niveau van het groepsoverstijgende werk na de Cito-toetsen aan.

Ik gebruik de digitale schoolborden de hele dag.

Schoolborden

We hebben in drie jaar tijd digitale schoolborden voor de hele school aangeschaft. Ik gebruik het bord de hele dag door en probeer de lessen zo interactief mogelijk te maken en het bord op een goede didactische manier te gebruiken. Bijvoorbeeld door filmpjes te laten zien om de stof inzichtelijk te maken, dan blijft het veel sneller hangen. Of door de nieuw te leren woorden te ondersteunen door afbeeldingen, die ik heb opgezocht met 'Google afbeeldingen'. We maken veel gebruik van schooltelevisieprogramma's en filmpjes van Teleblik of De Beeldbank. Het

gebruik daarvan is heel eenvoudig: je typt orkaan in en je hebt een filmpje. Het bordboek van de methode is handig om te gebruiken. Dit is een digitale versie van het leerlingenboek. Vaak vragen leerlingen waar ze iets in hun werkboek moeten opschrijven. Ik schrijf het dan in het bordboek, dan zien ze het meteen. Je kunt er dingen op aanwijzen, de leerlingen hoeven dan niet in hun boek te kijken, maar kunnen naar het grote plaatje op het bord kijken. Hierdoor doen ze gericht mee met de les. Ik heb tegenwoordig twee bordpennen, dan kun je twee groepjes tegelijkertijd op het digitale schoolbord laten werken. Ze kunnen bijvoorbeeld een wedstrijdje doen: wie heeft het eerste een rijtje van tien tafelsommen af.

3D

Als ik merk dat leerlingen iets niet beheersen, dan zoeken we er oefenmateriaal bij waarmee ze op de computer aan de slag kunnen. Er is veel aanbod, het is lastig om de goede er uit te filteren. In de methode *Pluspunt* bijvoorbeeld: moet je gebouwen bouwen van blokjes en daar een plattegrond van tekenen. Op rekenweb staat een programmaatje dat dit in 3D weergeeft. Je kunt zelf bouwen en het bouwwerk alle kanten op draaien. Dan snappen ze het direct.” ■

TIPS OM MORGEN MEE TE BEGINNEN!

- Lezen is speerpunt. Lezen gaat altijd door! (voorbeeld: de sportdag begint om half 11 na het lezen!)
- Tijdens de groene leeszone: geen andere activiteiten.
- Vijf minuten voordat de pauze voorbij is gaat de bel. Leerkrachten staan dan al op het plein als de buitenbel gaat.
- Per schooljaar mag er per groep niet meer dan drie keer een videofilm gedraaid worden (onder andere op de verjaardag van juf/meester, kerst). Altijd afstemmen met teamleider.
- Schoolactiviteiten worden in overleg met de teamleider besproken.
- In verschillende groepen wordt gewerkt met pleinformulieren ter bevordering van de effectieve leertijd en uitgestelde aandacht. Niet direct problemen oplossen, maar op een gepland (vrij) moment.

Schoolgegevens

Bertha Muller School, Utrecht

Cluster 2

Denominatie: Neutraal bijzonder.

Aantal leerlingen: 175

Aantal groepen: 14, waarvan 4 groepen

tweetalig onderwijs

Contactpersoon

Paul de Haan, directeur

E-mail: P.Haan@Auris.nl

www.auris.nl

Teamgrootte

55 medewerkers, 40 fte, gesplitst in ondersteunend personeel en onderwijzend personeel: 23 leerkrachten, waarvan drie vakleerkrachten en twee seniorleerkrachten. Er zijn 9 logopedisten die met name ook in de groepen werken.

Daarnaast ondersteuning door intern begeleiders, orthopedagogen, onderwijsassistenten, NGT-assistent (Nederlandse Gebarentaal) en NGT-leerkracht, leerkrachtondersteuner, secretariaat, conciërge en managementteam

Organisatie

De Bertha Muller School maakt deel uit van de Koninklijke Auris Groep, een organisatie voor mensen die ondersteuning nodig hebben bij horen, spreken of taal. De Bertha Muller School is bestemd voor leerlingen in de leeftijd tussen de 3 en 13 jaar met een ernstig spraaktaalprobleem (esm), een stoornis in het autistisch spectrum die specifiek leidt tot een communicatieve beperking (ass), of een auditieve beperking: slechthorende leerlingen en dove leerlingen.

Visie

De Bertha Muller School leert de leerlingen om zo optimaal mogelijk zelfstandig communicatief in de maatschappij te kunnen functioneren. Taalvaardigheid is een basale voorwaarde voor de ontwikkeling van kinderen tot zelfstandige mensen, voor een goed sociaal leven en voor het kunnen functioneren in de maatschappij.

Project Opbrengstgericht werken:

Op de Bertha Muller School staat voor alle leerlingen bijna alles in het teken van taal, zowel inhoudelijk als communicatief. Inhoudelijk is gekozen voor lezen als speerpunt van het onderwijs.

